

Tekenen seizoen 2020 – 2021

Beste cursisten.

Er zijn al heel wat onderwerpen aan de orde geweest en het is altijd weer een hele klus om onderwerpen voor een nieuw seizoen op te zoeken. Niet getreurd, 5000 jaar kunsthistorie moet genoeg ideeën opleveren om nog jaren door te kunnen gaan met dit schone vak. De beginselen hebben we nu redelijk onder de knie, er is echter een onderdeel dat niet vaak aan de orde kan komen en dat is de menselijke figuur. Dit is alleen een praktisch probleem, omdat het aantal modellen steeds kleiner schijnt te worden en dus moeilijk aan te komen. We moeten roeien met de riemen die we hebben, dus we halen de gehele kunsthistorie overhoop om ons te laten inspireren.

Verhalen vertellen, een menselijke eigenschap, die door de eeuwen heen onze cultuur heeft bepaald. Verhalen werden ver voor onze jaartelling gezongen op rijm door; ‘rapsoden’, die het gehele scala aan goddelijke en menselijke verhalen in hun hoofd hadden. Het rijm en het ritme was de manier om grote lappen tekst te onthouden. Met de uitvinding van het schrift kwam daar, tot groot verdriet van Plato, een einde aan. Naast het gezongen woord speelde ook de illustratie een grote rol. Bij de Aboriginals in Australië wordt deze manier van verhalen vertellen nog steeds beoefend bij het vieren van bijzondere dagen in hun jaarcyclus. Tekeningen op de bergwand worden door vuren belicht, er wordt op verschillende instrumenten muziek gemaakt en de verteller draagt het verhaal voor, de meest primitieve vorm van film.

Het beroep van illustrator wordt af en toe afgedaan als een bijvak in de wereld van de grote kunst(?). Naast het lezen van de literatuur wordt het lezen van een stripverhaal gedoogd, volkomen onterecht, vanaf de oudheid tot nu worden de grote verhalen verlucht met tekeningen, fresco's, schilderijen en beeldhouwwerken. Vanuit een aantal bekende kunstwerken gaan we de menselijke figuur met al zijn houdingen en emoties bestuderen, om uiteindelijk te eindigen met de strip. De westerse cultuur is gebaseerd op vier grote stromingen in de geschiedenis en hun verhalen: de Griekse filosofie, het Romeins recht, het mystieke Jodendom en de Keltische mythen en sagen, (Mimesis van Auerbach), kortom we hebben weer aardig wat te doen. Alle genoemde voorbeelden zijn te vinden op het net, dus.....plunderen geblazen!

Reliëfs uit de Tell el'Amarnaperiode, Akkadische en Assyrische kunst, Persepolis.

Reliëf uit het graf van Horemheb 1355v.C.

Dit reliëf is gemaakt na de regering van farao Ichnaton of Akhenaton in de veertiende eeuw v.C. een doorbraak in de nogal statische kunst van Egypte. Een revolutionair mens, die in religieus en politiek opzicht het land behoorlijk overhoop haalde. De stijl is heel beweeglijk en speels op het vrolijke af. Een zeer beroemd kunstwerk uit deze periode is de kop van Nefretete of Nefertiri. Zijn zoon, die de naam van Aton weer veranderde in Amon, de zonnegod, was Tut- Ank- Amon. Hij stierf op 18 jarige leeftijd en is beroemd geworden door de vondst van zijn graf. Hij zette de kunstvorm van zijn vader voort, te zien aan de ontelbare voorwerpen uit zijn graftombe. Horemheb was zijn opvolger, men vraagt zich nog steeds af of Tut een natuurlijke dood is gestorven.

Kop van een Akkadische heerser 2300-2000 v.C.

Een voorbeeld van Soemerische persoonsverheerlijking. Hij was een van de eerste Mesopotamische heersers, die zichzelf koning noemden. De kop is heel gedetailleerd uitgewerkt, het haar, de baard en de uitdrukking op het gezicht hebben ook zonder de ogen een koninklijke uitstraling. De ogen waren gemaakt van ingelegde edelstenen.

Darius en Xerses verlenen audiëntie 490 v.C. Persepolis.

Megalomanie ten top, bij een verjaardag van de toenmalige sjah van Iran in de jaren zeventig van de 20^e eeuw, werd het gehele gebied rondom het paleis van de vroegere Perzische heersers opgepimpt voor een bescheiden feestje voor alle wereldleiders, nostalgie en showing off. Het paleis moet destijds een enorme indruk hebben gemaakt op de bezoekers. De deuren gingen d.m.v. een ingenieus meganiek vanzelf open, uit het plafond kwamen vochtige dampen met geurige kruiden en de koning zelf werd op zijn troon letterlijk vanuit de hoogte neergelaten.

Het reliëf toont Darius en Xerses, die bezoek krijgen van allerlei verschillende volkeren, te zien aan hun kleding. Zij hebben allen hun hand voor de mond, want je mocht niet openlijk spreken met de vorst. Het reliëf is zeer gedetailleerd, haren, baarden, plooien in de kleding en versieringen van de troon.

Materiaal: witte conté op getint papier

Griekse beeldhouwkunst en vaasschilderkunst, Romeinse beeldhouwkunst.

Eos en Memnon, binnenzijde van een drinkschaal in de roodfiguriere stijl 490 v.C.

In de Griekse vaasschilderkunst kent men een aantal perioden waarin een bepaalde techniek werd gebruikt. Zwarte figuren op een witte of rode ondergrond of witte figuren op een rode ondergrond. De voorstellingen komen uit het enorme arsenaal van de Griekse mythen en sagen. In deze voorstelling pakt Eos, de godin van de dageraad, het lichaam van haar dode zoon Memnon op. Hij is door Achilles gedood en van zijn wapenrusting beroofd, hoe vernederend kan dit zijn. Deze voorstelling wordt ook wel gezien als een voorloper van de Christelijke piëta, Maria met haar dode zoon op haar schoot.

De Laocoöngroep: Haqesander, Polydorus en Athenodorus van Rhodos, 2 e eeuw v.C. Rome

Het beroemdste beeld uit de Hellenistische periode, in die tijd bereikt de Griekse beeldhouwkunst haar hoogtepunt. Beelden uit deze periode zijn het voorbeeld voor de Romeinse kunst, de Renaissance kunst, de kunst van het Classicisme en de Romantiek.

Laocoön, een Trojaanse priester, staat op het moment dat het paard van Troje binnengehaald wordt, aan het verlaten strand bij Troje. Hij waarschuwt de Trojanen dat het een valstrik is en dat ze het paard niet binnen moeten halen. Op dat moment steekt Poseidon, die op de hand is van de Grieken, daar een stokje voor. Uit zee komen geweldige zeeslangen, die Laocoön en zijn zonen de zee in sleuren.

Zuil van Trajanus 106-113 n.C. Rome

De zuil stond in het midden van het forum van Trajanus in Rome. Een forum bestond uit tempels, administratieve gebouwen, een bibliotheek en was een soort van hangplek voor de stadsbewoners. De gebouwen hadden meerdere verdiepingen waardoor de bezoekers ook de bovenste gedeelten van de zuil konden bekijken. De zuil vertelt het verhaal van de Dacische oorlogen gevoerd door keizer Trajanus in de jaren 106-108 n.C. Dacië, het huidige Roemenië, was rijk aan zilvermijnen, tja en als je het niet kunt krijgen dan ga je het gewoon halen. De zuil geeft een heel gedetailleerd verslag van deze rooftocht. Een stripverhaal in de rondte.

Materiaal: krijt, rood, gebrande omber, siena en oker, houtskool en siberisch krijt.

Vroegchristelijke en Byzantijnse kunst.

Mozaïeken in de St Vitale te Ravenna 547 n.C.

Tesserae, de naam van de kleine stukjes gekleurde steen die sinds de oudheid werden gebruikt om vloer en wanddecoratie te maken. Mozaïek is zeer stevig en lang houdbaar, in de Hermitage in St Petersburg wordt een groot stuk vloermozaïek tentoongesteld uit de Romeinse oudheid. De kleuren, ondanks dat er veel over gelopen is zijn de kleuren nog steeds helder.

Tot 540 was Ravenna de hoofdstad van de Ostrogoten, in dat jaar werd de stad veroverd door de Byzantijnse keizer Justinianus. De St Vitale werd in die tijd vergroot en versierd met mozaïeken met afbeeldingen van keizer Justinianus, keizerin Theodora met hun hofhouding, hoogwaardigheidsbekleders, geestelijken en heiligen. De stijl is vrij statisch, door de starende ogen en de gouden achtergrond krijgen deze wezens een buitenaardse (hemelse?) uitstraling.

Het mausoleum van Galla Placidia Ravenna 421 n. C.

De Romeinse keizerin Galla Placidia liet een mausoleum bouwen voor haar tweede man en haar broer, het was de bedoeling dat zij na haar dood ook zou worden bijgezet in dit mausoleum. Het exterieur is zeer sober uitgevoerd in baksteen. Het interieur is zeer rijkelijk versierd met mozaïeken met voorstellingen uit het Nieuwe Testament en heiligenlevens. Tegenover de latere mozaïeken in de St Vitale is de stijl zeer verhalend en beweeglijk. De hoofdkleur is blauw, als het buitenlicht door de kleine ramen naar binnen valt weerkaatst het blauw in een soort waas die over het hele interieur hangt.

Materiaal: potlood verschillende hardheden, kleurpotlood.

Karolingische, Romaanse, Gotische en Laatgotische schilder- en beeldhouwkunst.

Ruiterstandbeeld van Karel de Grote 9^e eeuw.Parijs

Een van de eerste ruitersstandbeelden die werden gegoten na de Romeinse tijd. Karel stichtte een bronsgieterij in zijn residentie te Aken. Uit die tijd is weinig beeldhouwwerk bewaard gebleven hier en daar kleinen sculpturen in hout of in brons. De edelsmeedkunst nam wel een hoge vlucht, boekomslagen, reliekhouders en kleine sarcofagen. De mensfiguur en het paard zijn nog niet helemaal natuurgetrouw, meer idealistisch. Door de houding van de ruiter, helemaal kaarsrecht straalt het beeld toch een keizerlijke waardigheid uit, in zijn linkerhand draagt hij een rijksappel en in de rechter bevatte vermoedelijk een staf. De bronzen hekken in de Paltskapel te Aken, bij de ingang van het oudste gedeelte zijn ook ter plekke vervaardigd.

Westportaal van de kathedraal in Amiens 1220-1269.

De kathedraal van Amiens is de grootste kathedraal van Frankrijk. De portalen aan de westkant zijn uitbundig gebeeldhouwd. In de ontwikkeling van de portalen bij de kathedralen in Frankrijk wordt het steeds duidelijker dat de beelden van een ondergeschikte functie, namelijk als onderdeel van een zuil, steeds zelfstandiger worden, de houding van het lichaam, de beweging van de handen, de gezichtsuitdrukking worden steeds levendiger. Alle beelden, de versieringen in de nissen en de baldakijnen werden gepolychromeerd, de rest van het westwerk werd wit geschilderd, dit moet een wonderlijk beeld hebben opgeleverd, samen met de kleurenpracht van de gebrandschilderde ramen waanden de gelovigen zich bijna letterlijk in de hemel en dat was ook de bedoeling.

Scrovegnikapel: Giotto di Bondone 1303 - -1305, Padua

Giotto was een van de belangrijkste schilders van de 14^e eeuw. De fresco's, 39 in totaal, behandelen de verhalen van het Nieuwe Testament tot aan de kruisiging en de opstanding van Jezus. De afzonderlijke schilderijen hebben een afmeting van 200x185cm. Dit is het belangrijkste schilderwerk in de overgangperiode van de Romaanse naar de Gotische kunst. Net als in de portalen van de kathedralen, die gebouwd zijn aan het eind van de 14e eeuw, zijn de menselijke figuren duidelijk betrokken bij de gebeurtenissen door hun houding en emotie. De fresco's zijn in 852 "giornate" uitgevoerd. Een "giornata" is het stuk muur dat in één dag bepleisterd en beschilderd kan worden. Bij binnenkomst maakt de kapel een zeer overweldigende indruk. Giotto heeft ongeveer twintig medewerkers, stukadoors, timmerlieden voor de steigers en schilders, gehad om deze klus te klaren.

In 2001-2002 werden de fresco's grondig gerestaureerd en werd er in de kapel door een luchtzuiveringsinstallatie een microklimaat gecreëerd, bezoekers kunnen alleen naar binnen via een luchtsluis.

Het lam Gods: Jan en Hubert van Eyck 1430-1432, Gent

Het topstuk van de Laatgotische schilderkunst, zowel in de 1^e als de 2^e wereldoorlog bijna verloren gegaan. In uitgeklapte staat toont het God de vader, Maria, Johannes de Doper, musicerende en zingende engelen en Adam en Eva. Daaronder in het midden en de zijpanelen het Lam Gods aanbeden door alle leden van de middeleeuwse maatschappij. Het paneel is een van de eerste schilderijen in olieverf. Voorheen schilderde men met tempera, het materiaal waar bijvoorbeeld Botticelli en Fra Angelico mee schilderden. Olieverf geeft een veel briljantere kleur en blijft langer vloeibaar zodat je heel subtiel de kleuren in elkaar over kunt laten lopen.

Materiaal: potlood hb of b, kleurpotlood.

Schilder en beeldhouwkunst van de Renaissance en de Barok.

Oostelijke deuren van het Baptisterium Florence: Lorenzo Ghiberti 1425-1452, Florence

Deuren met gegoten vergulde bronzen panelen met voorstellingen uit het Oude Testament. De deuren zijn 11cm dik en wegen 8 ton. Ghiberti gebruikte op overtuigende wijze de nieuwe ontdekking van het perspectief. De randen zijn versierd met nissen waarin kleine figuren van profeten, profetessen en andere Bijbelse figuren, tussen de figuren zijn allemaal hoofdjes afgebeeld in een cirkeltje, dit zijn de hoofden van toen levende bekende kunstenaars, waaronder Ghiberti zelf. Michelangelo was een geboren Florentijn, hij was zo onder de indruk van dit werk dat hij ze "De poorten van het Paradijs" noemde.

Plafond Sixtijnse kapel: Michelangelo Buonarroti, Rome 1508-1512.

Twee grote werken van Michelangelo, het plafond en op de oostelijke wand: "Het laatste oordeel." De kapel is verder gedecoreerd door Botticelli, Perugino en Ghirlandaio. De voorstellingen vormen de verhalen uit het Oude Testament, te beginnen bij de schepping en te eindigen bij de dronkenschap van Noach. In de lunetten bij de vensters zijn de profeten en de sybillen geschilderd. De oorspronkelijke schildering bestond uit een azuurblauwe ondergrond versierd met gouden sterren. Bekend zijn de ruzies tussen Michelangelo en de paus Julius II, allebei zeer onvlambare karakters. Julius II was een echte knokpaus, hij trok vaak ten strijde om zijn gebied, dat veel groter was dan het huidige Vaticaan, te verdedigen. Hij had ook een graftombe bij Michelangelo besteld, dit was zo'n enorm project, dat Michelangelo geen kans meer zag om het te voltooien. Als je het plafond van

links naar rechts bekijkt dan zie je dat de figuren steeds groter worden, eigenlijk was hij iets te klein begonnen, of had hij er zo de balen van dat hij sneller er van af wilde zijn, wie weet.

In 1999 werd, naar twintig jaar restauratie, het plafond weer opnieuw tentoongesteld. Dit was voor veel kunsthistorici een enorm schok. Door roet en ander vuil waren de kleuren erg vaal geworden en men heeft altijd gedacht dat Michelangelo, als beeldhouwer, niet echt een colorist was. De reactie was hevig en men vond het resultaat, over het algemeen, op het kitscherige af. Men verdacht de restaurateurs ervan dat ze iets te enthousiast bezig waren geweest, niets was minder waar ze hadden het plafond alleen grondig schoongemaakt.

De schutterstukken van Frans Hals, Haarlem, 1616-1639

De schutterij was een lokale militia, opgericht in de Middeleeuwen, die de stad en de burgers moest verdedigen tegen indringers, soldaten en ander geboefte. De leden bestonden meestal uit de zonen van de gegoede burgers. De schilderijen werden vaak gemaakt als decoratie voor de zgn. "Doelen", dit waren de gebouwen waar de schutters bijeenkwamen om het boogschieten te beoefenen te eten te drinken en te roken. Soms had een gilde een eigen schutterij, de "Kloveniersdoelen" was de ruimte van het gilde van de diamantbewerkers. De 17^e eeuw was een eeuw van grote rijkdom, Nederland was de grootste zeemacht ter wereld en Amsterdam was het wereldhandelscentrum.

De schilderijen stralen door de houding van de figuren, hun kleding en hun gezichtsuitdrukking een enorme zelfverzekerdheid uit. De weergave van de kleding, handen, versieringen, etenswaren, bestek en glaswerk is van een verbluffende schildertechniek.

Plafond trappenhuis Bisschoppelijk Paleis Würzburg: Giovanni Battista Tiepolo 1752-1753.

Na zijn werk in Italië, een stuk of wat fresco's in diverse paleizen, werd de Venetiaanse schilder Giovanni Battista Tiepolo in 1750 door de bisschop van Würzburg uitgenodigd om zijn nieuwe residentie te verfraaien. Als eerste nam hij de zgn. bisschopszaal onder handen en in 1752 kreeg hij de opdracht om ook het plafond boven het trappenhuis te decoreren. Het plafond heeft een afmeting van 30x19mtr., daarmee is het fresco een van de grootste fresco's ter wereld. In het midden is de zon en de god Apollo afgebeeld, als symbool van wijsheid en de kracht van het licht. Aan de vier zijanten zijn attributen, mensen en dieren uit vier werelddelen geschilderd, Europa, Amerika, Afrika en Azië, Australië was toen nog niet erg bekend. De beste manier om dit reusachtige werk goed te bekijken is bij ieder fragment op je rug gaan liggen en het in je opnemen. Door het krachtdadige optreden van een Amerikaanse officier is dit werk tijdens de bombardementen van de geallieerden op de stad in de 2^e Wereldoorlog gelukkig gespaard.

Materiaal: pastelkrijt op getint papier.

Neoclassicisme en Romantiek.

Los Desastres de la Guerra: Francisco Goya, 1810-1820 Madrid.

Een macaber beeldverhaal. De etsen zijn ontstaan tussen 1810 en 1820 en hebben als onderwerp de verschrikkingen van de Franse bezetting van 1808 tot 1814 en de hongersnood, die Madrid teisterde in 1811. Deze fameuze reeks van Goya behoort tot de belangrijkste grafische werken uit de geschiedenis. Goya beheerste de techniek volledig en politiek gezien nam hij absoluut geen blad voor de mond. Als het gaat om een emotionele registratie van oorlogsgruwelen laat Goya geen middel onbenut om in zijn etsen gebruik te maken van een voor die tijd ongekende dramatische beeldtaal.

Theseus verslaat de Centaur: Antonio Canova, 1810-1819, Wenen.

Een sterk voorbeeld van de Neoklassieke periode, alle componenten van de Hellenistische en Romeinse klassieke beeldhouwkunst zijn aanwezig. Het krachtige en vooral mooie lijf van Theseus en de bijna tastbare aanwezigheid van de Centaur. Canova werkte in Rome en was dus bekend met het werk van Michelangelo en Bernini, hun invloeden zijn duidelijk zichtbaar in dit werk, de ideale schoonheid en kracht van Michelangelo en de actie van Bernini.

De slachting van Chios: Eugene Delacroix, 1822-1824, Parijs.

Aan het begin van de 19^e eeuw kwamen de Grieken meerdere keren in opstand tegen de onderdrukking van het Ottomaanse rijk, niet alleen op het vasteland maar ook op de eilanden. In 1822 bracht sultan Mahmut met behulp van de Egyptische generaal Ibrahim Pasja een grote legermacht op de been en vertrok voor een strafexpeditie naar het eiland Chios. De opstand werd op een zeer wrede wijze in de kiem gesmoord. Alle mannen en vrouwen van boven de twaalf jaar werden vermoord en de overgebleven kinderen werden als slaven meegevoerd, vijftigduizend mensen werden gedood. Deze genocide lekte uit naar de internationale pers, in Groot-Brittannië, Frankrijk en Rusland ontstond een heftige verontwaardiging en deze landen schoten Griekenland te hulp, de oorlog duurde nog zo'n tien jaar, in 1832 werd Griekenland onafhankelijk. Delacroix deelde de grote verontwaardiging en maakte dit grote schilderij (4x3mtr.) In 1824 werd het in de salon tentoongesteld en had een schokkende uitwerking op de bezoekers. Het schilderij is nog steeds een krachtig statement. Toen de bewoners van Chios in 2009 geld hadden gespaard voor een kopie van dit schilderij als aandenken aan dit bloedbad, verbood de regering de aankoop, omdat deze actie de Grieks – Turkse betrekkingen zou kunnen schaden. (?)

Materiaal: kroonpen, penselen, Oostindische inkt, water.

Realisme, Impressionisme en Post – Impressionisme

Een begrafenis in Omans: Gustave Courbet, 1849-1850 Parijs.

In het sociaal tijdvak 1750-1900 en naar aanleiding van de verlichting gaat Courbet als eerste Franse schilder op zoek naar andere onderwerpen en beeldt die af op zeer grote formaten. Geen bijbelse, mythologische en adellijke figuren maar een hommage aan de gewone mens, de boer, de arbeider, de courtisane, de zieke en uiteindelijk het ontzielde lichaam. Deze schilderijen kwamen hard aan en het duurde even voordat Courbet met zijn min of meer anarchistische opvatting werd geaccepteerd door de prestigieuze Parijse salon.

Op dit schilderij is een doodnormale dagelijks tafereel te zien, een begrafenis. De Geestelijke als herder en leidsman van de parochie gaat voor in het begrafenis ritueel. Geen heroïsche gebaren en heftige emoties maar een ingetogen rouw. Het schilderij is in bruin- en zwarttinten opgebouwd met hier en daar een lichter accent. Bij begrafenis is het volk een, de geestelijkheid staat tussen de gemeentelijke magistraten en bij het volk staat rijk en arm door elkaar. Dit schilderij is geschilderd in een tijd dat veel mensen stierven aan tuberculose, de "Witte Dood" het was dus herkenbaar, daarom niet minder schokkend voor die tijd.

De Hellepoort: Auguste Rodin, 1870-1917, Zurich, Parijs.

Een poort bedoeld voor het museum voor toegepaste kunst in Parijs. De poort is echter nooit afgekomen en het museum is nooit in het oorspronkelijke ontwerp gebouwd. Rodin had grote bewondering voor de bronzen deuren van het Baptisterium in Florence. (zie voorgaande tekst) Aanvankelijk wilde hij dezelfde compositie handhaven, maar al gauw werd het een wirwar van menselijke figuren die dreigen op te lossen in de achtergrond, de vage plasticiteit en de daar uit

voort komende lichtwerking is een typisch kenmerk van het Impressionisme. Het gehele oeuvre, 186 figuren, van Rodin is terug te vinden in dit enorme werk: (hoogte 6,80mtr. gewicht 8000kilo) de Kus, de Denker, Fugit Amor, de Gehurkte vrouw. Voor de vrouwfiguren heeft zijn vriendin en maîtresse Camille Claudel model gestaan. Het onderwerp van de poort is gebaseerd op de tocht door de hel uit de: "La Divina Comedia" van Dante.

De intocht van Christus in Brussel: James Ensor, 1888, Los Angeles.

Een zeer controversieel schilderij gebaseerd op de intocht van Jezus in Jeruzalem maar dan in Brussel. Ensor was net als Courbet een tegendraadse kunstenaar, Dat begon al tijdens zijn middelbare schooltijd, hij had namelijk vaak ruzie met zijn docenten. Op de academie was hij ook geen makkelijke student en hij paste ook nooit erg lang in een kunstenaarsgroep. Geboren en overleden in Ostende. Zijn moeder had een winkeltje in souvenirs, chinoiserieën en feestartikelen, daar kwam waarschijnlijk zijn voorkeur voor het gemaskerde en het groteske vandaan. Met dit schilderij stelt hij het België van de 19^e eeuw aan de kaak, een jong en behoorlijk religieus koninkrijk vijftig jaar na de afscheiding van Nederland. Christus zit op een ezel, hij heeft niet echt de kenmerken van Jezus maar lijkt op James Ensor zelf, te midden van alle lagen van de bevolking, ambtenaren, docenten, arbeiders, geestelijken e.d. Ze worden allemaal voortgedreven door de: "Harmonie Indoctrinaire." Boven hun hoofden hangt een spandoek met de kreet: "Vive La sociale." Het schilderij is vanwege het onderwerp nooit aangekocht door de Belgische regering, het hangt in het Paul Getty museum in Malibu. Ensor heeft een enorme hoeveelheid werk achtergelaten, 865 schilderijen en een groot aantal tekeningen en etsen. Ze konden niet om hem heen dus later werd hij in de adelstand verheven. Het schilderij is, door het onderwerp, de compositie en de schilderwijze, te duiden als post-impressionisme en symbolisme. Expressieve kleur en lijn, abstractie, penseelvoering en verfoppervlak.

Materiaal: oliekrijt.

Expressionisme, Dada en Surrealisme.

Dans om het gouden kalf: Emil Nolde, 1810, München.

Danseressen, die in extase om een gouden kalf, midden boven in het schilderij, dansen. Zwaar onder invloed neem ik aan, want de bewegingen zijn ongecontroleerd en bijna net zo dierlijk als het object waarvoor ze dansen, de gezichtsuitdrukking wordt gevormd door een roodpaars gat als mond en twee bruinachtige vlekken als ogen. Geel en violette kleuren tegenover elkaar, een vette verfhuid en een ruige penseelvoering. Expressionisme op zijn best.

Angela Merkel heeft recentelijk nog twee werken van hem uit haar kantoor laten verwijderen, Emil Nolde was een Nazi-sympathisant en antisemiet, daar heeft hij geen voordeel aan gehad want, nadat Hitler aan de macht kwam werd zijn kunst als "Entartet" beschouwd en werden zijn schilderijen volkomen belachelijk gemaakt.

Snee met het keukenmes dada door de laatste bierbuikcultuurperiode van Weimar-Duitsland: Hannah Hoch, 1920, Berlijn.

Na de Eerste Wereldoorlog werd door de jongeren de schuldvraag gedeponereerd bij de volwassenen, zij en de cultuur van het vooroorlogse Europa, beeldende kunst, literatuur, muziek en dans hadden deze letterlijke vernielingen van mens en materiaal op hun geweten. Een tegenbeweging ontstond, alles wat voor de oorlog werd beschouwd als kunst werd belachelijk gemaakt door een woordje: "Dada" het eerste brabbelwoordje van een kind, bedacht door de Duitse schrijver; Hugo Ball, die in 1916 naar Zwitserland vluchtte. In Zürich werd de Dadagroep opgericht. Alle kunst was discutabel en had een frisse wind nodig. De bekendste uitingen van Dada zijn de collages, Duchamp, Ernst,

Heartfield, Haussman en Hoch plakten zeer kritische en verontrustende werken in elkaar met als onderwerp: het falen van de Weimarrepubliek en de opkomst van Nazi-Duitsland.

In de collage van Hannah Hoch worden Keizer Wilhelm II, Hindenburg, industriëlen, schrijvers en artiesten afgebeeld tussen allerlei machineonderdelen. Een duidelijk tijdsbeeld waarin de mens door zijn eigen mechanisch werk- en oorlogstuig wordt omringd. Vanuit de Dadabeweging ontstond het Surrealisme.

De verzoeking van de H Anthonius: Max Ernst, 1945, Duisburg.

In het laatste oorlogsjaar werd er een prijsvraag uitgeschreven voor een decorstuk in Arthur Lewins film: "The Private Affairs of Bel Ami" naar een verhaal van Guy de Maupassant. In deze zwart-wit film zou het schilderij de enige kleuropname zijn: Max Ernst won de prijs. Europa verkeerde voor de tweede keer in de 20^e eeuw in een deplorabele toestand, bijna alles lag in puin, in Normandië was de stad Caen zo verwoest dat de mensen jarenlang in grotten woonden. Max Ernst stelt Europa voor als een uitgezogen en druipend landschap dat krioelt van de insecten, draakachtigen en andere wezens. Anthonius was een kluizenaar die in de woestijn woonde, door onthouding van eten en drinken werd hij af en toe getraakteerd op een futuristisch visioen. Op de voorgrond ligt hij, belaagd door vreemde wezens, die alleen een surrealist kan verzinnen.

Materiaal: vrije keuze.

Pop-Art, Hyperrealisme, Postmodernisme

Whamm: Roy Lichtenstein, 1963, New York.

In de Jaren zestig werd de consumptiecultuur in de twintigste eeuwse maatschappij tot onderwerp gekozen door verschillende Amerikaanse en Europese kunstenaars. Andy Warhol maakte een opeenstapeling van grote dozen Brillo, een schuurspons en Jasper Johns goot twee bierblikken in brons. Roy Lichtenstein maakte deze dyptiek in 1963, een dyptiek is een tweeluik. Rechts is de oorzaak geschilderd in de vorm van een aanvallende straaljager en links het gevolg, een geraakt doelwit, dat met een heftige knal uiteen spat. Lichtenstein maakte gebruik van de strips van voor de 2e wereldoorlog. Deze strips waren op krantenpapier gedrukt in een heel grof raster. Vanaf het begin van de 20e eeuw nam het lezen van strips enorm toe.

Het schilderij is een onomatopée, een term uit de literatuur waarbij een woord een klank verbeeldt. Deze onomatopée van Lichtenstein is niet alleen een visuele weergave maar komt als schilderij behoorlijk aan, whamm, in your face!

Toeristen: Duane Hanson, 1970, Londen.

Het werk van Pop-Art kunstenaar Duane Hanson is sterk confronterend en geeft ons op een keiharde realistische manier een kijkje in de Amerikaanse samenleving. Overdaad aan materiele consumptie, voorbeeld daarvan is zijn beeld van een zeer grote vrouw die met een sigaret in haar mond en een haarnet, waaronder krulspelden, op haar hoofd achter een immens gevulde winkelwagen loopt. Met het werk: "Toeristen" geeft hij een snier naar het gedrag van Amerikanen in het buitenland, oudere mensen in een kleding die meer bij jongeren past, een volle tas met souvenirs, een supercamera en allebei met een uit de krachten gegroeide zonnebril op hun neus. Het wowgevoel van de Amerikaanse toerist. Duane Hanson gebruikte levende modellen waar hij een gipsen mal op maakte, deze mal werd gebruikt voor het werken met polyester op de manier van de jachtbouw. De beelden werden glad geschuurd en minutieus beschilderd en echt haar werd ingeplant. De beelden zijn echter dan echt, daardoor krijgen ze een hele vreemde verstilde uitstraling die echter bij sommige van zijn werken ook bedreigend kan overkomen.

Men in the city: Robert Longo, 1980, New York.

Robert Longo (1953) had in zijn jeugd erg veel belangstelling voor strips, films en natuurlijk de opkomst van de televisie zijn werk is ook door de Pop-Art beïnvloed. Deze grote tekeningen zijn gemaakt op basis van een fotosessie met zijn vrienden, die vallende pose aannamen, de foto's werden uitvergroot tot levensgroot en met houtskool en krijt op papier gezet. Hij werd geraakt door een moment uit de film: "The American Soldier" van Fassbinder, waarbij een soldaat in zijn rug werd geschoten. De tekeningen geven ook de strijd die zakenlieden moeten voeren in de jungle van de grote stad weer. Longo maakt ook beelden van uiteenlopende vaak maatschappelijke onderwerpen, zwarte Amerikaanse vlaggen, buitenproportionele wapens en aliëns. Hij maakt ook videoclipps. Zijn visie op de toekomst is niet echt vrolijk.

Materiaal: potlood verschillende hardheden, kleurpotlood, krijt.

Strips van 1900 tot heden.

Materiaal: Potlood, pen met Oostindische inkt, aquarelverf.

Winsor Mc Cay

Van 1905 tot 1911 publiceerde de schrijver/ tekenaar Winsor McCay iedere dag een strip in de NY Herald : "Little Nemo in Slumberland." Little Nemo is een jongetje van een jaar of zes dat in het begin van iedere pagina naar bed wordt gebracht en droomt dat hij in een fantasiewereld is beland. Aan het eind van de strip wordt hij weer wakker. Dit concept heeft een enorme invloed gehad op de ontwikkeling van de strip tot nu toe. De tekeningen van McCay zijn technisch erg goed uitgevoerd, de meest vreemde wezens en omgevingen worden op een zeer overtuigende manier uitgewerkt. McCay was voordat Walt Disney begon ook al lang bezig met het maken van animatiefilms. In 1911 kwam er een tekenfilm van Nemo uit. Men vermoedt dat dit de eerste animatiefilm is. McCay blijft de grote tutor van vrijwel iedere striptekenaar.

Jean Giraud

Jean Giraud was een uitzonderlijk tekentalent, vanaf zijn 13^e begon hij al met het tekenen van indianen en cowboys. In de jaren zestig werkte hij mee aan het satirische tijdschrift: "Hara Kiri" en in 1965 publiceerde hij zijn strip: "Blueberry." Hier zijn inmiddels 29 albums van verschenen. Blueberry beschrijft de belevenissen van een soldaat in de Amerikaanse Burgeroorlog. De strip is helemaal getekend naar de mythe van het Wilde Westen, indianen, cowboys, soldaten en schurken later kreeg de strip meer het idee van de spaghettiwestern. Onder de naam Moebius publiceerde Giraud sciencefiction-, satirische- en surrealistische strips.

Hansruedi Giger'

H. R. Giger werd beroemd door de ontwerpen die hij maakte voor de film: "Aliën" in 1980, met zijn ontwerpen won hij een oscar. Oor de film "Dune" ontwierp hij de "Harkonen Capo chair." Verder werkte hij mee aan "Poltergeist", "Batman forever" en nog vier Aliën films. Daarnaast ontwierp hij vele platenhoezen, gitaren, microfoonstandaards en zijn eigen Gigermuseum in Gruyeres, Zwitserland. Over de hele wereld wordt van zijn stijl gretig gebruikt gemaakt door tatoeëerders. Zijn werk was sterk beïnvloed door het surrealisme van Salvador Dali en door de boeken en de visie van zijn vriend Timothy Leary, de hippiegoeroe uit de jaren zestig. Zijn werk roept bij sommigen veel afkeer op omdat het behoorlijk morbide en sexueel gerelateerd is.

Don Lawrence

Na een gedegen opleiding aan de kunstacademie Poly Technic in Borough ging hij in 1954 werken in de kleine studio van een medestudent. Tot 1965 tekende hij verschillende strips in zwart-wit met grijstonen van verdunde inkt. In 1965 kwam zijn grote doorbraak met de strip: "Het koninkrijk Trigië". Later, in de zeventiger jaren ontwikkelde hij samen met de Nederlands striptekenaar en schrijver Martin Lodewijk de strip: "Storm". In 1977 werd het eerste deel gepubliceerd dit sloeg in als een bom. Don Lawrence tekende de strip 25 jaar lang, en er werden 22 albums uitgegeven. Deze combinatie van schrijver en tekenaar was een groot succes. Don Lawrence tekende zijn pagina's met potlood op dik illustratiekarton, de afbeeldingen worden soms vrij verdeeld over de pagina. De potloodtekeningen worden direct geschilderd met gouache.

Tot zover de voorbeelden uit de onuitputtelijke bron van de kunstgeschiedenis. Het is inderdaad erg veel, maar laat je er niet door ontmoedigen maar juist door inspireren. De meeste kunstvormen zijn ontstaan in opdracht, ondanks de 'censuur' van de opdrachtgever weten de meeste kunstenaars en groepen kunstenaars een eigen stijl te ontwikkelen. Het tekenen van verhalen is een eenzaam en naarmate het succes toeneemt, dwingende bezigheid, want de deadline moet ieder keer gehaald worden. Desalniettemin is de uitdaging groot, maar wat is er nu mooier dan de verhalen steeds weer op een andere manier te vertellen. Welkom in de wereld van de 9^e kunst.

September, oktober.

Oriënterende fase, aan de hand van de beschrijvingen worden er een of meerdere voorbeelden opgezocht die interessant zijn voor je eindwerkstukken. Daarbij worden er zoveel mogelijk schetsen gemaakt van de menselijke figuur. We gebruiken foto's, ledenpoppen en ons eigen lichaam om op zoek te gaan naar verhoudingen en de anatomie van mens en dier. Werkbespreking.

November, december.

We kunnen net als vorig jaar weer gebruik maken van verschillende grafische technieken voor het maken van kaarten. Ondertussen kies je een aantal literaire werken, die je wilt illustreren, hetzij als tekening of als strip.

Januari, februari.

Natekenen van enkele genoemde kunstwerken, bij iedere afzonderlijke periode staan de materialen vermeld. Werkbespreking.

Maart, april.

Documentatie gebruiken, keuzes maken voor de afsluitende werkstukken. Tevens materiaalkeuze en werkwijze. Werkbespreking.

Mei, juni.

Opzetten en afwerken van de werkstukken. Evaluaties.

Onderwerpen.

- Medeia Euriptides
- Ilias en de Odyssee. Homeros
- Griekse mythen en sagen.
- Metamorfozen. Ovidius
- Het oude en nieuwe testament.
- Aeneis. Vergilius

- Verhalen uit 1001 nacht.
 - Divina Commedia.
 - Decamerone.
 - Canterbury Tales.
 - Gargantua en Pantagruel.
 - Don Quichot
 - Gullivers reizen
 - Hamlet e.a.
 - Alle verhalen.
 - Great expectations.
 - Sprookjes en verhalen.
 - Huckleberry Finn.
 - Moby Dick.
 - Oorlog en Vrede.
 - Verzamelde verhalen.
 - Max Havelaar.
 - Hersenschimmen.
 - Het bittere kruid.
- Dante
 - Boccaccio
 - Chaucer
 - Rabelais
 - Cervantes
 - Swift
 - Shakespeare
 - Poe
 - Dickens
 - Andersen
 - Twain
 - Melville
 - Tolstoj
 - Tjechov
 - Multatuli
 - Bernlef
 - Minco

Mei 2020

André Verzijlbergh